

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน หอสรุปเป็นหัวข้อได้ดังต่อไปนี้คือ

1. ความสำคัญของอาหารและโภชนาการ
2. จุดมุ่งหมายและแนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ความสำคัญของอาหารและโภชนาการ

อาหาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิต การบริโภคอาหารที่ถูกต้องหลัก โภชนาการจะช่วยให้ร่างกายเจริญเติบโตแข็งแรง โครงร่างได้สัดส่วน มีความต้านทานโรคสูง และมีพัฒนาการทางจิตใจและสมองที่สมบูรณ์ แต่ถ้าบริโภคอาหารไม่ได้สัดส่วนและเพียงพอกับ ความต้องการของร่างกายก็จะเป็นสาเหตุที่ทำให้ร่างกายไม่สามารถเจริญเติบโตได้อย่างปกติ บางคนจะมีอาการของการขาดสารอาหารปรากฏให้เห็นอีกด้วย (เสาวนีย์ จักรพิทักษ์ 2525: 1) ดังนั้นอาหารจึง เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการ เจริญเติบโตของร่างกายมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในเด็กวัยเรียนซึ่งมีพัฒนาการสูงทั้ง 4 ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม จึงต้องการสารอาหารที่ครบถ้วนทั้งปริมาณและคุณภาพมากกว่าวัยอื่น ๆ

สาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะทุพโภชนาการในเด็กวัยเรียนนั้นสืบเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ หลายประการ สาเหตุทางตรงได้แก่ การที่ร่างกายได้รับสารอาหารที่ไม่เพียงพอหรือได้รับแต่ สิ่งที่ไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ส่วนสาเหตุทางอ้อมนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากความยากจนทำให้ ขาดแคลนอาหารที่จะรับประทาน ไม่มีความรู้ในการเลือกรับประทานอาหารที่ถูกต้อง มีความเชื่อ ในเรื่องการบริโภคอาหารที่ผิด มีนิสัยการรับประทานที่ไม่ดี หรือแม้กระทั่งการรีบร้อนไปโรงเรียน ให้ทันในตอนเช้า ทำให้เด็กขาดอาหารมื้อใดมื้อหนึ่ง หรือถ้าได้รับครบทั้ง 3 มื้อ ก็เป็นอาหารที่ ไม่มีคุณค่าทางโภชนาการ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาของเด็ก เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนุสิริ รัชตะศิลปิน และคณะ (2513: 3)

ที่พบว่า เด็กที่มีน้ำหนักตัวต่ำกว่ามาตรฐาน เนื่องมาจากการขาดสารอาหารจะมีสติปัญญาต่ำกว่าปกติ แต่ถ้าหากบิดามารดาหรือผู้ปกครองจัดหาอาหารการกินที่ถูกต้องและมีคุณภาพให้แก่เด็กแล้ว ร่างกายจะมีการเจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมอ อันจะทำให้เขาว่าปัญญาของเด็กเจริญเติบโตตามไปด้วย (อนุสิฐ รัชตะศิลป์ 2520: 117) ดังนั้นการที่เด็กต้องขาดอาหารแม้เพียงมือใดมือหนึ่งไม่ว่าจะเป็นมือ เข้าหรือมือกลางวันก็ตามย่อมส่งผลกระทบต่อร่างกายทำให้เกิดการเจ็บป่วยเกิดขึ้น ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยของ ภารตี เต็มเจริญ และคณะ (2529: บทคัดย่อ) เรื่อง ภาวะโภชนาการและนิสัยการบริโภคอาหาร เข้าของนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า จากจำนวนนักเรียน 846 คน มีร้อยละ 22 ที่มีภาวะโภชนาการต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ร้อยละ 35 มีนิสัยการบริโภคอาหารเข้าไม่ถูกต้องคือรับประทานบางวันและบางวันไม่รับประทานเลย อาหารเข้าส่วนใหญ่มักจะมีคุณค่าไม่เหมาะสม การไม่รับประทานอาหารเข้าจะมีผลเสียต่อสุขภาพ เช่น มีอาการปวดท้องหรือปวดศีรษะเป็นประจำ และสาเหตุที่ทำให้เด็กไม่อาจรับประทานอาหารเข้าก็เนื่องจากความยากจน ความขาดแคลน และความเร่งรีบเพื่อไปโรงเรียนให้ทันในตอนเช้า ดังนั้นการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนจึงเป็นการช่วยชดเชยการขาดสารอาหารในเด็กวัยเรียนวิธีหนึ่ง ทั้งนี้เพราะอาหารกลางวันที่เด็กรับประทานแม้เพียง 1 มื้ออย่างน้อยเด็กจะได้สารอาหารถึง 1 ใน 3 ของความต้องการของร่างกายใน 1 วัน (อารี วัลยะเสวี 2525: 93) นอกจากนี้การจัดอาหารกลางวันยังเป็นการช่วยยกระดับภาวะโภชนาการและสร้างเสริมสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารอีกด้วย

จุดมุ่งหมายและแนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

จุดมุ่งหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530: 38) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันไว้ดังนี้

1. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง
2. เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่า และปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย
3. เพื่อช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน

4. เพื่อสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

5. เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางโภชนาการแก่ชุมชน และนำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมใน

กิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน

แนวทางการดำเนินงาน

เพื่อให้การ จัดดำเนินการโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530: 15-18) ได้ให้แนวทางในการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

1. ศึกษาและสำรวจข้อมูล โดยโรงเรียนต้องเตรียมข้อมูลให้พร้อมก่อนเริ่มดำเนินงาน ข้อมูลที่โรงเรียนต้องสำรวจมีดังนี้ คือ

1.1 บุคลากรที่จะช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ ครู ภารโรง นักเรียน ผู้ปกครอง กลุ่มแม่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

1.2 งบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินงาน

1.3 วัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับประกอบอาหารและทำการเกษตร

1.4 สถานที่ใช้ประกอบอาหาร ที่สำคัญให้นักเรียนนั่งรับประทานอาหารร่วมกัน ตลอดจนแหล่งน้ำใช้และบริเวณที่จะใช้ทำการเกษตร เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน

1.5 จำนวนนักเรียนที่รับประทานอาหาร นักเรียนที่นำอาหารมาจากบ้าน นักเรียนที่ซื้อจากบริการของโรงเรียน และนักเรียนขาดแคลนที่โรงเรียนสมควรให้ความช่วยเหลือ

1.6 แหล่งผลิตอาหารในท้องถิ่นและสถานที่ซื้อวัตถุดิบ

2. แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันเพื่อดำเนินงาน ควรประกอบด้วยบุคลากรต่อไปนี้คือ

2.1 หัวหน้าสถานศึกษา ประธานกรรมการ

2.2 ผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษา รองประธานกรรมการ

2.3 ผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

เจ้าอาวาส แพทย์ตำบล เกษตรตำบล ฯลฯ กรรมการ

2.4 กรรมการศึกษา 1 ใน 3 กรรมการ

2.5	ตัวแทนผู้ปกครอง	กรรมการ
2.6	ผู้สนใจอื่น ๆ ในท้องถิ่นที่โรงเรียน
เห็นสมควร	กรรมการ
2.7	ครูที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูโภชนาการ
ครูสุขศึกษา ครูเกษตร เจ้าหน้าที่
การเงิน ฯลฯ	กรรมการ
2.8	ครูหัวหน้าโครงการ	กรรมการและเลขานุการ

3. ประชุมคณะกรรมการและพิจารณาวางแผนในการจัดทำโครงการ

4. ประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนขอความร่วมมือจาก
กลุ่มบุคคลอาชีพต่าง ๆ สนับสนุนด้านทุน วัสดุคิย วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน ในการประกอบอาหาร

5. การดำเนินงานและประเมินผลโครงการ

ในการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประณม
ศึกษาแห่งชาติ (2530: 32-43) ได้มุ่งเน้นที่จะให้การจัดอาหารกลางวันเป็นส่วนหนึ่งของ
การเรียนการสอนตามหลักสูตรประณมศึกษา 2521 โดยให้กิจกรรมอาหารกลางวันเป็นส่วนหนึ่ง
ของลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ (แขนงงานบ้าน และงานเกษตร) และบูรณาการกิจกรรม
การเรียนการสอนกับลุ่มประสมการณ์ต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กันมากที่สุด ทั้งนี้ต้องให้เหมาะสมกับ
สภาพแวดล้อมของแต่ละโรงเรียนและท้องถิ่น ตลอดจนแผนการสอนในแต่ละชั้นด้วย วิธีการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้เรียกว่า "หน่วยการสอนแบบบูรณาการ" โดยให้กิจกรรมอาหาร
กลางวันอันประกอบด้วยกระบวนการ 7 ขั้นตอน คือ การเตรียมผลิดผล การเตรียมอาหาร
การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บล้าง การจัดการและการถนอมอาหาร
ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนของลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ประสานสัมพันธ์กับลุ่ม
ประสมการณ์อื่นของหลักสูตรประณมศึกษา คือ ลุ่มทักษะ ลุ่มสร้างเสริมประสมการณ์ชีวิต
ลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และลุ่มประสมการณ์พิเศษ ดังแผนภูมิข้างล่าง

แผนภูมิ หน่วยการสอนแบบบูรณาการ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวันที่ประสบความสำเร็จนั้น นอกจากนักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น โรงเรียนมีผลผลิตที่สามารถนำมาประกอบอาหารให้นักเรียนรับประทานได้อย่างพอเพียงแล้ว นักเรียนจะได้มีโอกาสเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี และฝึกปฏิบัติควบคู่กันไป อันจะส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการเรียน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้ง 7 ขั้นตอน ให้สอดคล้องกับกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ นั้น มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมผลผลิต เป็นขั้นตอนที่ทำเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบที่จะนำไปประกอบอาหาร ในขั้นตอนนี้มีกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นแกนกลางและนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ใช้กิจกรรมการเรียนรู้การสอน เกี่ยวกับการอธิบายจดบันทึกรายงานในเรื่องการปลูกพืช

กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) ใช้ความรู้ในเรื่องรูปทรงเรขาคณิต การวัดมาตราต่าง ๆ และการคำนวณพื้นที่ เป็นต้น

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้ความรู้ในเรื่องการเจริญเติบโตของพืช การขยายและแพร่พันธุ์พืช เพื่อเตรียมนำไปปลูกในแปลง เป็นต้น

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ฝึกนิสัยให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ความอดทน และการทำงานกลุ่ม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมอาหาร เป็นขั้นตอนในการเตรียมรายการอาหาร โดยคำนึงถึงคุณค่าทางโภชนาการ และเตรียมส่วนประกอบให้เหมาะสมกับจำนวนสมาชิก รวมทั้งการจัดเตรียมภาชนะและสถานที่เพื่อใช้ในการประกอบอาหาร โดยมีกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นแกนกลางและนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) ใช้ความรู้ในเรื่องการชั่ง ควณ นับ ทำบัญชี เป็นต้น

กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ใช้กิจกรรมการเรียนรู้การสอนในทักษะการเขียนและการจดบันทึก เป็นต้น

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ฝึกนิสัยให้มีความซื่อสัตย์ ความอดทน และการทำงานกลุ่ม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การประกอบอาหาร เป็นขั้นตอนในการประกอบอาหาร มีกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นแกนกลางและนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้ความรู้ในเรื่องอาหารหลัก 5 หมู่ การประกอบอาหารโดยคำนึงถึงความสะอาด ความปลอดภัย และคุณค่าอาหาร เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การรับประทานอาหาร เป็นขั้นตอนในการฝึกความมีระเบียบในการเข้าแถว มารยาทการรับประทานอาหาร การจัดสถานที่สำหรับรับประทานอาหาร สุขนิสัยก่อน-หลังรับประทานอาหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บและล้าง เป็นขั้นตอนในการทำความสะอาดสถานที่ ภาชนะ ความมีระเบียบ มีกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นแกนกลางและนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ใช้กิจกรรมการเรียนรู้การสอนในการจัดการแบ่งกลุ่ม แบ่งงานความรับผิดชอบ ความสามัคคี เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 6 การจัดการ เป็นขั้นตอนการนำความรู้จากกิจกรรมสหกรณ์ในเรื่อง การซื้อ การขาย การลงบัญชี การคิดต้นทุนกำไร และการแบ่งงานรับผิดชอบ โดยใช้ขบวนการกลุ่ม มีกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นแกนกลางและนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ใช้ความรู้ในเรื่องการเพาะปลูก เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิต การเลี้ยงสัตว์ และนำเข้าสู่กิจกรรมสหกรณ์ เป็นต้น

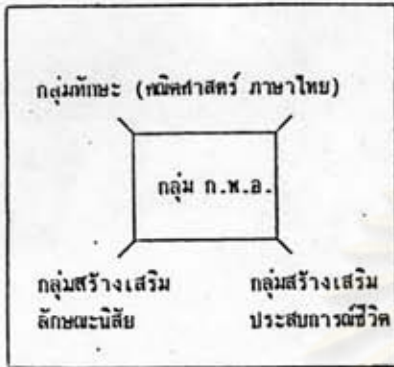
กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) ใช้ความรู้เรื่องการคำนวณ การคิดต้นทุน การขายปันผล เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 7 การถนอมอาหาร เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติตั้งแต่การประกอบอาหาร การเก็บและล้าง มีกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลางและนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

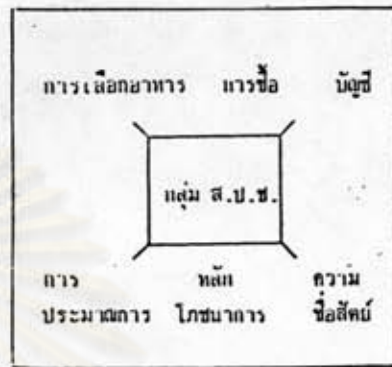
กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้ความรู้ในเรื่องการใช้สารเคมี และสารละลาย ความร้อน เป็นต้น

รายละเอียดของแผนภูมิการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวัน

ขั้นที่ 1 การเตรียมผลิตผล

ขั้นที่ 2 การเตรียมอาหาร

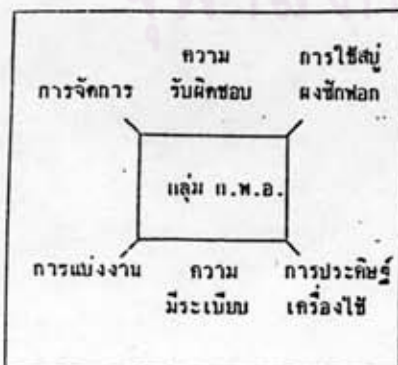
ขั้นที่ 3 การประกอบอาหาร

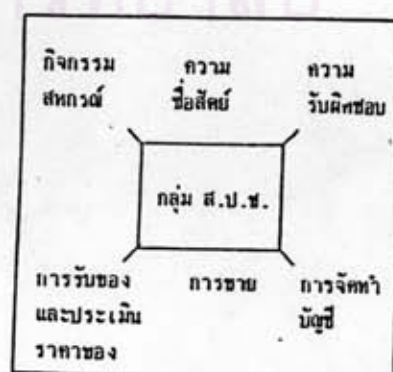
ขั้นที่ 4 การรับประทานอาหาร

ขั้นที่ 5 การเก็บและล้าง

ขั้นที่ 6 การจัดการ

หมายเหตุ

ขั้นที่ 7 การนอมอาหาร

กลุ่ม ส.ล.น. ย่อมาจาก

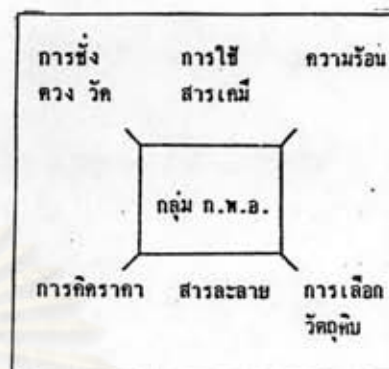
กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

กลุ่ม ก.พ.อ. ย่อมาจาก

กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ

กลุ่ม ส.ป.ช. ย่อมาจาก

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

จากขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวันดังกล่าวมาแล้วข้างต้น โรงเรียนสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับรูปแบบการจัดอาหารกลางวันทั้ง 4 แบบ ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ ทั้งนี้โดยต้องจัดให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศและต่างประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศพบว่า มีผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับการจัดอาหารกลางวันไว้พอสมควรดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

บุญขึ้น เศษะกัมพูช (2519: 63-65) ทำการวิจัยเรื่อง "โครงการสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยส่งแบบสอบถามไปยังครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 102 โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษาจำนวน 19 โรงเรียน สังกัดเทศบาลจำนวน 32 โรงเรียน และสังกัดโรงเรียนราษฎร์จำนวน 39 โรงเรียน ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดบริการอาหารกลางวันพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 45.8 ให้นักเรียนนอกเข้ามาขายอาหารในโรงเรียน นักเรียนร้อยละ 37.5 และ 37.8 กลับไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านและนำอาหารมารับประทานที่โรงเรียน นักเรียนที่ไม่มีอาหารกลางวันรับประทานหรือไม่มีเงินซื้อร้อยละ 61.1 โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการช่วยเหลือ

นอกจากนี้โรงเรียนร้อยละ 50.7 ยังไม่มีโรงอาหารและโรงครัว ร้อยละ 53.5 ขาดอุปกรณ์สำหรับการจัดบริการอาหารกลางวัน ด้านบุคลากรโรงเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 59.7 ยังขาดครูทางโภชนาการหรือคหกรรมศาสตร์ ด้านเกษตรกรรมโรงเรียนร้อยละ 66 ทำเกษตรกรรมเป็นครั้งคราว ร้อยละ 17.3 ทำโดยสม่ำเสมอ

สุดใจ จรุงจิตต์ (2519: 45-46) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาอุปสรรคที่โรงเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ไม่สามารถจัดบริการอาหารกลางวันสมบูรณ์แบบ" โดยส่งแบบสอบถามไปยังนักเรียนและครู (ได้แก่ ครูผู้บริหารโรงเรียน ครูที่สอนในระดับประถมปลาย และครูพิเศษ) ในโรงเรียนประถมศึกษาเขตบางเขน สังกัดกรมสามัญศึกษา 2 โรงเรียน และสังกัดกรุงเทพมหานคร 2 โรงเรียน จำนวน 579 คน ผลการวิจัยพบว่า อุปสรรคของโรงเรียนในการจัดบริการได้แก่ ผู้ปกครองฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ขาดความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง โรงเรียนขาดเงินทุนในการดำเนินงาน ขาดความร่วมมือจากชุมชน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยในการจัดบริการอาหารกลางวันให้กับนักเรียน

อุดมศิลป์ ศรีสมบูรณ์ (2521: 131-134) ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีการจัดโครงการอาหารกลางวัน 62 โรงเรียน และโรงเรียนที่ไม่ได้จัดโครงการอาหารกลางวัน 36 โรงเรียน รวม 98 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มิมีนักเรียนยากจนเป็นจำนวนมาก ผู้ปกครองมีรายได้ค่อนข้างต่ำ โรงเรียนยังขาดความพร้อมในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เพราะขาดบุคลากรในการจัดทำ มีอุปกรณ์และเครื่องมือในการประกอบอาหารไม่เพียงพอ เงินทุนน้อย ขาดแคลนสถานที่โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีโรงอาหารมีเพียงร้อยละ 46.94 เท่านั้น ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 13.27 ไม่เห็นด้วยกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน และต้องการให้มีการเพิ่มหรือจัดสรรอัตรากำลังครูให้เพียงพอที่โรงเรียนจะสามารถจัดโครงการอาหารกลางวันได้โดยไม่เป็นภาระของโรงเรียนมากเกินไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525: 35) ได้ประเมินการจัดโครงการอาหารกลางวันในปี พ.ศ.2524 โดยใช้โรงเรียนประถมศึกษาใน 14 จังหวัดที่อยู่ใน

ทุกภาค จำนวน 64 โรงเรียน มีจุดประสงค์เพื่อตรวจสอบและประมวลปัญหาในการดำเนินงาน ตลอดจนความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาวิธีการป้องกันแก้ไขปัญหาและปรับปรุงโครงการต่อไป ผลการประเมินสรุปได้ว่า โรงเรียนร้อยละ 79 เห็นว่าโครงการช่วยให้นักเรียนที่ขาดแคลนมีอาหารกลางวันที่ถูกหลักโภชนาการรับประทานในราคาถูกร้อยละ 92 เห็นว่าคุณภาพของอาหารที่โรงเรียนจัดดีกว่าคุณภาพของอาหารที่เด็กกลับไปรับประทานที่บ้านหรือที่เด็กซื้อกินเอง ร้อยละ 69 เห็นว่าโครงการมีผลทำให้สุขภาพของนักเรียนดีขึ้น ร้อยละ 74 เห็นว่าโครงการช่วยลดอัตราการขาดเรียนของนักเรียน การช่วยเหลือนักเรียนขาดแคลนยังช่วยได้น้อยมาก เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ การให้นักเรียนรับประทานอาหารฟรีโดยให้ทำงานแลกเปลี่ยนมีนักเรียนจำนวนมากไม่ยอมรับความช่วยเหลือเนื่องจากความอาย ปัญหาในการดำเนินการโครงการ 3 อันดับแรกคือ โต๊ะเก้าอี้สำหรับรับประทานอาหารไม่เพียงพอ อาหารดีราคาแพง และขาดที่เก็บภาชนะ ส่วนข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงการให้ใช้การประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือจากชุมชน และรัฐอาจช่วยเหลือโดยการกำหนดหลักเกณฑ์ให้จ่ายเงินอุดหนุนเป็นช่วงเวลาเพื่อแก้ปัญหาเงินทุนหมุนเวียนลดลงไป

ยงยศ จุฑามาศยางกูร และคณะ (2526: 24-27) ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจสุขาภิบาลอาหารในโรงเรียนของกรุงเทพมหานคร" โดยใช้แบบสำรวจสุขาภิบาลและแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้ควบคุมการจัดอาหารกลางวันจำนวน 71 โรงเรียน ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดอาหารกลางวันพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 43.7 ทำอาหารขายเป็นบางส่วนและให้นักเรียนนำมาจากบ้าน รองลงมา ร้อยละ 35.2 โรงเรียนนำอาหารให้บางส่วน โดยมีพ่อค้ามาขายและนักเรียนนำมาจากบ้านด้วย ผู้รับผิดชอบในการทำอาหารร้อยละ 19.7 เป็นครูและภารโรง รองลงมา ร้อยละ 16.9 เป็นครู นักเรียน และภารโรง ร้อยละ 14.1 จ้างคนภายนอกมาทำให้

สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2526: 56-58) ทำการวิจัยเรื่อง "การสุขาภิบาลอาหารในโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและผู้ควบคุมการประกอบอาหารในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 45 โรงเรียน ผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดอาหารกลางวันพบว่า โรงเรียนเกือบทั้งหมด ร้อยละ 95.56 มีการจัดอาหารกลางวันเพื่อสนองนโยบายกรุงเทพมหานครที่ให้ทุนในการจัดอาหารกลางวัน และให้นักเรียนได้ มีอาหารกลางวันที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการรับประทานทุกคน

โรงเรียนร้อยละ 62.22 ได้รับทุนหมุนเวียนจากกรุงเทพมหานคร ในด้านการจัดอาหารกลางวัน มีโรงเรียนร้อยละ 48.90 จัดบริการอาหารกลางวันให้บางส่วน และให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้านด้วย มีโรงเรียนร้อยละ 46.66 ที่อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้ามาจำหน่ายอาหาร

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น (2526: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2526" โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 115 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการจัดอาหารกลางวันในหลายรูปแบบ ส่วนมากให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำ นักเรียนส่วนใหญ่นำอาหารมาจากบ้าน ส่วนนักเรียนที่ยากจนโรงเรียนช่วยเหลือโดยให้รับประทานอาหารกลางวันและช่วยงาน โรงเรียนส่วนมากยังไม่มีโรงอาหาร ที่นั่งรับประทานอาหารมีไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ขาดแคลนน้ำใช้และเงินที่จะซื้ออุปกรณ์ ผู้บริหารร้อยละ 87.16 เห็นด้วยกับการจัดโครงการอาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526: 35-38) ทำการวิจัยเรื่อง "การประเมินโครงการอาหารกลางวัน พ.ศ.2525" โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา 157 โรงเรียนใน 55 จังหวัด ที่ได้งบประมาณปี 2524 จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า การจัดดำเนินงานทำโดยแต่งตั้งคณะกรรมการ เป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนร้อยละ 83 ทำอาหารกลางวันรูปแบบการจัดเป็นอาหารจานเดียวมากที่สุด รองลงมาได้แก่การจัดกับข้าวและของหวาน มีโรงเรียนเพียงร้อยละ 29 เท่านั้นที่มีโครงการเกษตรสนับสนุนตลอดปี และร้อยละ 34 ช่วยได้บางฤดูกาล ปัญหาในการดำเนินโครงการได้แก่อาหารดีมีราคาแพงมาก บุคลากรไม่เพียงพอโดยเฉพาะขาดครูทางด้านคหกรรมและการเกษตร ผู้ปกครองยากจนไม่มีเงินให้บุตรหลานมาซื้ออาหาร และผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือ เพราะไม่เห็นประโยชน์ของโครงการคิดว่าทำให้เด็กเสียเวลาเรียน

กาญจนา บุญมี (2527: 150-155) ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพปัญหาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 275 คน

ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดน้ำดื่มน้ำใช้ และการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดได้ถูกสุขลักษณะ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527: 11-19) ทำการศึกษา เรื่อง "ผลการทดลองจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก" โดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารหรือครูหัวหน้าโครงการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กซึ่งเป็น โรงเรียนทดลองจัดอาหารกลางวัน จำนวน 27 โรงเรียนจากจำนวนทั้งหมด 50 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนมากจัดให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ช่วยประกอบอาหาร ทำให้ครูมีปัญหาในการจัดตารางสอน เพื่อให้การสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร ด้านการเกษตรของ โรงเรียนพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีผลผลิตทางการเกษตรเพื่อโครงการอาหารกลางวัน น้ำที่ใช้ ในการเกษตรของโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้น้ำจากสระหรือบ่อน้ำและคลองซึ่งขาดแคลนน้ำบางฤดูกาล ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการอาหารกลางวันได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากร จำนวนครูในโรงเรียนมีน้อยบางแห่งมีไม่ครบชั้นเรียน ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนมีปัญหาม้างเล็กน้อย ด้านสถานที่โรงเรียนส่วนมากขาดสถานที่ประกอบอาหารและโรงอาหาร พบมีปัญหาด้านการเรียนการสอนในระดับมาก

เพ็ญศรี ลักษณะงาม (2527: 91-100) ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนในเขตการศึกษา 9" โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นไปยังผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่เข้าโครงการอาหารกลางวัน จำนวน 249 โรงเรียน คำนวณตัวแปรขนาดโรงเรียน ภูมิทางการศึกษา และประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหาร ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 59.52 ไม่มีโรงอาหาร ร้อยละ 73.50 ไม่มีโรงครัว และร้อยละ 85.71 มีที่นั่งรับประทานอาหารไม่เพียงพอ รูปแบบของการจัดอาหารกลางวันส่วนใหญ่จัดอาหารจานเดียว โรงเรียนขนาดเล็กจัดทำอาหารโดยครูและนักเรียน โดยจัดเป็นเวรร้อยละ 95.24 ความร่วมมือของผู้ปกครองอยู่ในระดับปานกลางคือร้อยละ 48.08 ปัญหาในการดำเนินงานเรียงตามลำดับคือ ความล่าช้าของงบประมาณ ครูขาดความรู้และประสบการณ์ บุคลากรน้อยไม่เพียงพอ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ โรงเรียนมีพื้นที่ทำการเกษตรเพื่อการสอนร้อยละ 53.33 และผลผลิตทางการเกษตรมาใช้เพื่อประกอบอาหารกลางวัน ร้อยละ 78.00 (แต่ไม่เพียงพอ) ผู้รับผิดชอบโครงการผ่านการอบรมการจัดอาหารกลางวันมาแล้วร้อยละ 62.26 โรงเรียน ส่วนมากร้อยละ 58.58 จัดบริการให้นักเรียนทุกวัน และ

โรงเรียนร้อยละ 73.79 ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนโดยการให้ทำงานช่วยโรงเรียนเพื่อ แลกอาหารกลางวัน ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน วุฒิต่างการศึกษา ต่างกันและประสบการณ์ในการ เป็นผู้บริหารที่ต่างกันต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันของ โรงเรียนไม่แตกต่างกัน

ฉวีวรรณ กิรติกร และคณะ (2527: 53887) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาภาวะ โภชนาการ ความรู้ และค่านิยมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" โดยสุ่มตัวอย่างโรงเรียนที่ได้รับทุนอุดหนุน จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งสิ้น 16 โรงเรียนในอำเภอแม่ริม จังหวัด เชียงใหม่ และใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์จากผู้บริหาร ครูปฏิบัติการ นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนรวม 169 คน ผลการวิจัยพบว่า ด้านงบประมาณประสพกับ การขาดทุน เนื่องจากราคาอาหารในตลาดไม่คงที่ ด้านบุคลากรครูมีชั่วโมงสอนเต็มที่ ผู้บริหาร ไม่เห็นความสำคัญของโครงการ ขาดครูที่มีทักษะและประสบการณ์ในทางโภชนาการ นักเรียน มีนิสัยการกินไม่ดี ผู้ปกครองและชุมชนขาดความรู้และยากจนไม่มีเงินให้มาซื้ออาหารของโรงเรียน ด้านสถานที่ขาดสถานที่ประกอบอาหารและที่รับประทานอาหาร ความรู้และค่านิยมของผู้บริหาร ครูปฏิบัติการ นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารโครงการอาหารกลางวันอยู่ใน เกณฑ์ดี

บุญเลิศ เสนิงวงศ์ ฅ อยุธยา (2527: 123) ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดโครงการ อาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 1" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน และเปรียบเทียบเจตคติของครู นักเรียน และผู้ปกครอง โดยใช้แบบสอบถามครูโภชนาการ 80 คน ครูทั่วไป 156 คน นักเรียน 213 คน และผู้ปกครอง 213 คน รวมทั้งสิ้น 662 คน ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการ อาหารกลางวันพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ภาชนะใส่น้ำดื่มไม่เพียงพอ กับจำนวนนักเรียน ขาดสถานที่เก็บอาหารสด และโรงเรียนส่วนใหญ่มีเนื้อที่ทำการเกษตร แต่ ไม่ได้ใช้เนื้อที่ให้ เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ ส่วนปัญหาในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน พบว่า โรงเรียนมีปัญหาปานกลาง ในเรื่องสถานที่ งบประมาณ ระยะทาง และด้านอื่น ๆ เช่น การเกษตร ส่วนนอกนั้นเป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อย

วิภาวี เกียรติศิริ (2528: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา เขตพื้นที่ชนบทยากจน จังหวัดอุทัยธานี" โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นผู้บริหารและครูผู้จัดดำเนินการโครงการอาหารกลางวันเกี่ยวกับการจัดและปัญหาในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถม เขตพื้นที่ยากจน จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 236 คน เป็นผู้บริหาร 118 คน และครู 118 คน ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนร้อยละ 39.04 จัดบริการอาหารกลางวันเองโดยครูและนักเรียนเป็นผู้จัดและประกอบอาหาร ส่วนใหญ่จัดบริการทุกวันที่เปิดเรียนโดยจัดแบบอาหารจานเดียว และมีคณะกรรมการอาหารกลางวันของโรงเรียนรับผิดชอบ ส่วนโรงเรียนที่เหลืออีกร้อยละ 60.96 ไม่ได้จัดบริการอาหารกลางวันเพราะขาดครูหรือบุคลากรและงบประมาณ จึงให้นักเรียนนำอาหารมารับประทานที่โรงเรียนและบางส่วนกลับไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้าน มีโรงเรียนเพียงร้อยละ 36.20 ที่จัดอาหารเสริมประเภท นมถั่วเหลือง ผู้บริหารและครูต่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันโดยเห็นด้วยอยู่ในระดับมากในเรื่องการจัดดำเนินงาน บุคลากร งบประมาณ สถานที่ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนผลของโครงการอาหารกลางวัน และเกี่ยวกับปัญหาในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนพบว่าอยู่ในระดับมากทั้งในด้านงบประมาณ สถานที่ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

นิศยา ชินฉัตร (2528: 239-244) ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาอุปสรรคและความต้องการในการจัดบริการสังคมสงเคราะห์ในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่ชนบทยากจน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดอุบลราชธานี" โดยระบุให้โครงการอาหารกลางวันเป็นบริการสังคมสงเคราะห์ในโรงเรียนประเภทหนึ่ง ใช้แบบสอบถามผู้บริหาร 44 คน ครูหัวหน้าฝ่ายจัดบริการหรือผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน 32 คน และครูผู้ปฏิบัติการ 100 คน รวม 176 คน จาก 44 โรงเรียน ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับเงินสนับสนุนมีเพียงร้อยละ 13.6 ที่จัดดำเนินงานเอง ด้านการจัดดำเนินงานขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ เงินทุน และบุคลากร ด้านทัศนคติต่อการจัดดำเนินการโครงการอาหารกลางวันของบุคลากรพบว่า ความรู้ความเข้าใจในนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งจำเป็นต่อการจัดดำเนินงาน และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงในการดำเนินการอาหารกลางวันของบุคลากรทั้งชายและหญิงพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เพลินพิศ ทองดี (2528: 98-102) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาวิธีดำเนินงาน และปัญหาในการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 5" โดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ และสังเกตผู้บริหาร 30 คน ครู 60 คน และนักเรียน 90 คน รวม 180 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษาจำนวน 146 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำโครงการ ปัญหาที่พบคือ การขาดทุน เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ยากจนไม่มีเงินซื้อ ผู้ปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ เข้าใจหลักโภชนาการ ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในโครงการ จัดทำโครงการเกษตรเพื่ออาหาร กลางวันช่วยสนับสนุนโครงการ ตลอดจนเพิ่มความสัมพันธ์กับชุมชนให้มากขึ้น

พรทิพย์ ชัยชนะ (2529: 132-134) ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดโครงการอาหาร กลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาบน เกาะชายฝั่งทะเลตะวันออก" โดยใช้แบบสอบถามประกอบ การสัมภาษณ์และสังเกตจากครูผู้จัดทำโครงการ 45 คน (ได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน 5 คน และ ครูผู้เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการ 40 คน) และนักเรียน 202 คน รวม 247 คน ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดโรงอาหารและโรงครัว ครู นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และอาหารกลางวัน มีการบูรณาการ เนื้อหาวิชาบางกลุ่มประสบการณ์ของหลักสูตร โรงเรียน ส่วนใหญ่จัดทำอาหารกลางวันเป็นบางวัน การจัดใช้รูปแบบอาหารจานเดียวและรูปแบบน้ำข้าว จากบ้านมารับประทานร่วมกัน ปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันจำแนกเป็น 6 ด้าน พบว่า โรงเรียนต่าง ๆ ประสบปัญหาในระดับปานกลางสี่ด้านตามลำดับความสำคัญของปัญหาคือ ปัญหาอื่น ๆ เช่น การเกษตรและการคมนาคม ปัญหาการเรียนการสอนและการเผยแพร่ความรู้ แก่ประชาชน ปัญหาสถานที่และอุปกรณ์ ปัญหาความร่วมมือในการดำเนินโครงการของบุคลากรที่ เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ส่วนปัญหาที่อยู่ในระดับน้อยมีสองด้านคือ ปัญหาภาวะโภชนาการของ นักเรียน และปัญหาการใช้จ่ายเงินของโครงการและการทำบัญชี

คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2530: บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "สภาพการจัดอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ และ ในเขตอำเภอรอบนอก" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดโครงการอาหารกลางวันใน โรงเรียนประถมศึกษา และปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความสำเร็จหรือล้มเหลวของการดำเนินงาน อาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตเมืองเชียงใหม่จำนวน 5 โรงเรียน และ เขตอำเภอรอบนอกจำนวน 7 โรงเรียน โดยใช้การสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึกจากผู้บริหาร

โรงเรียน ครูที่รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน ครูการเงิน ครูอื่น ๆ ในโรงเรียน นักเรียน และสมาชิกในชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้องและ การพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้โรงเรียนขนาดใหญ่ในเขตเมือง เชียงใหม่สามารถจัดอาหารกลางวันได้แก่ รายได้หรือเงินทุนจากการขายอาหาร การจ้างแม่ครัว หรือผู้ช่วยประจำ การซื้ออาหารจำนวนมาก (ทำให้ต้นทุนต่ำ) คุณภาพและปริมาณอาหาร เป็นที่พอใจ ของผู้ใช้บริการ เป็นส่วนใหญ่ในโรงเรียน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการอาหาร กลางวันในโรงเรียนขนาดเล็กในเขตเมือง เชียงใหม่ และโรงเรียนในเขตอำเภอรอบนอกได้แก่ เงินทุนที่มีอย่างค่อนเนื่อง ความพยายามอย่างจริงจังที่จะใช้กิจกรรมการ เกษตรของนักเรียนเพื่อ สนับสนุนการจัดอาหารกลางวันมีแนวโน้มว่าจะ เป็นไปได้ในระดับหนึ่งขึ้นอยู่กับความร่วมมือของ ชุมชน นักเรียน ผู้ปกครองประกอบด้วยความรู้ความสามารถของบุคลากร การจัดพื้นที่ทำการ เกษตร และทรัพยากรที่มีในโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

สกอต (Scott 1953: 34-36) ได้ศึกษาเรื่อง "การจัดบริการอาหารกลางวัน ที่ส่งเสริมโภชนาการของเด็กนักเรียน" (School Feeding: Its Contribution to Child Nutrition) เพื่อเปรียบเทียบผลทางโภชนาการของนักเรียนที่ได้รับบริการอาหาร กลางวันอย่างถูกต้องหลักโภชนาการ กับนักเรียนที่ไม่ได้รับบริการอาหารใด ๆ โดยทดลองกับ โรงเรียนในรัฐมิสซูรีจำนวน 20 โรงเรียนที่มีลักษณะเหมือนกัน โดยจัดให้มีการบริการอาหาร กลางวันที่ถูกต้องหลักโภชนาการกับนักเรียนใน 10 โรงเรียน และอีก 10 โรงเรียนไม่มีการจัด บริการอาหารใด ๆ แล้วให้นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ทำข้อสอบเปรียบเทียบกัน ผลปรากฏว่า โรงเรียนที่มีการจัดบริการอาหารกลางวันนักเรียนมีความก้าวหน้าทางด้านการเรียน เพิ่มขึ้น ประมาณ 14% ส่วนโรงเรียนที่ไม่มีการจัดบริการอาหารนักเรียนจะมีความก้าวหน้าทางการเรียน น้อยกว่า รวมทั้งการขาดเรียนของนักเรียนก็มีมากกว่าด้วย

แอลลิน (Arlin 1977: 267) ได้อ้างถึงผลการวิจัยของเขาในหนังสือ "ศาสตร์ ทางโภชนาการ" (The Science of Nutrition) ว่าในสหรัฐอเมริกาได้มีการสำรวจภาวะ โภชนาการของเด็กจาก 10 รัฐ จำนวน 335 คน ระหว่างปี 1969 - 1970 พบว่า เด็กที่อยู่ใน ครอบครัวที่มีรายได้ต่ำมีภาวะโภชนาการต่ำกว่าเด็กที่มีฐานะดี สาเหตุเนื่องจากขาดความ

เอาใจใส่จากผู้ปกครอง เด็กมีค่าที่มีฐานะเศรษฐกิจดีจะมีส่วนสูงกว่าเด็กมีค่าที่มีฐานะยากจน นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กก่อนวัยเรียน เป็นโรคโลหิตจางซึ่งส่วนมากพบในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ ผลจากการสำรวจครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อภาวะโภชนาการของเด็ก ทั้งในวัยเรียนและก่อนวัยเรียน

ซัตเตอร์ (Sutter 1978: 6590-A) ทำการวิจัยเรื่อง "ผลของโปรแกรมการฝึกอบรมต่อทัศนคติทางโภชนาการและการสอนโภชนศึกษาของครูระดับประถมศึกษา" (Effects of In-Service Program on Nutrition Attitudes and the Teaching of Nutrition by Elementary Teachers) เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติทางโภชนาการและการสอนโภชนศึกษาของครูระดับประถมศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 24 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง ซึ่งได้แก่ครูประถมศึกษาที่สมัครเข้ารับการอบรมโปรแกรมโภชนศึกษา ตั้งแต่ปี 1977 - 1978 กลุ่มผู้ใช้หลักสูตร ได้แก่ ครูที่สอนวิชาโภชนาการตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ในบทเรียน ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มนี้จะได้รับแจกหนังสือให้ไปศึกษาเพิ่มเติม ส่วนกลุ่มสุดท้ายได้แก่กลุ่มควบคุมซึ่งไม่ได้รับการฝึกอบรมใด ๆ ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีทัศนคติทางโภชนาการไม่แตกต่างกัน โดยกลุ่มทดลองมีคะแนนทดสอบหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม และยังพบอีกว่าครูทุกคนมีทัศนคติทางโภชนาการในทางที่ถูกต้องอีกด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังให้ข้อเสนอแนะอีกว่า การเรียนในระดับประถมศึกษา เป็นโอกาสที่เหมาะสมสำหรับสอน เนื้อหาทางโภชนาการให้แก่เด็ก แต่เนื่องจากในโรงเรียนมีครูประถมศึกษาที่มีความรู้ทางโภชนาการหรือที่ได้รับการอบรมเพียง 2 - 3 คน ดังนั้นจึงควรอบรมครูประถมศึกษาอื่น ๆ ในโรงเรียน ให้มีความรู้ทางโภชนาการเพิ่มมากยิ่งขึ้น

เคล (Kale 1980: 3808-A) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ความสัมพันธ์ของนโยบายโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน และภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียน 2 เขตของรัฐฟลอริดา (The Relationship of Local School Food Policies and Nutritional Indices of Students in Two Florida School Districts) โดยทำการศึกษาจากโรงเรียนที่จัดบริการอาหารกลางวันให้กับนักเรียนทั้งหมด โรงเรียนที่มีบริการอาหารของโรงเรียนร่วมกับมีร้านค้าเข้ามาจำหน่ายด้วย และโรงเรียนที่อนุญาตให้นักเรียนออกไปรับประทานอาหารนอกโรงเรียน เก็บข้อมูลจากนักเรียนที่อาสาสมัครซึ่งมีอายุระหว่าง 12 - 16 ปี จำนวน 363 คน จากโรงเรียนในเมืองและโรงเรียนชนบทของ

รัฐพลอริต้า ความคุมกลุ่มตัวอย่างให้มีสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม อายุ เชื้อชาติใกล้เคียงกัน โดยใช้เกณฑ์ภาวะโภชนาการของรัฐบาลกลาง และตรวจวิเคราะห์ทางชีวเคมี เพื่อดูค่าความแตกต่างระหว่างวิตามิน เอ วิตามิน ซี และเหล็กในเลือด ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างทางภาวะโภชนาการระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 7 กลุ่ม คือ นักเรียนในโรงเรียนที่จัดอาหารกลางวันกับนักเรียนในโรงเรียนที่ไม่ได้จัดอาหารกลางวัน นักเรียนที่รับประทานอาหารกลางวัน ที่โรงเรียนจัดกับนักเรียนที่รับประทานอาหารนอกโรงเรียน นักเรียนในโรงเรียนที่มีอาหารจำหน่ายกับนักเรียนในโรงเรียนที่ไม่มีอาหารจำหน่าย นักเรียนที่อยู่ในโครงการอาหารกลางวันกับนักเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการ นักเรียนในเมืองกับนักเรียนในชนบท นักเรียนผิวขาวกับนักเรียนผิวสีอื่น ๆ และนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ซึ่งผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่านโยบายการจัดอาหารกลางวันมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับภาวะโภชนาการ และช่วยสนับสนุนการจัดโปรแกรมอาหารกลางวันในโรงเรียนอีกด้วย

รูคี และโคอิซุมิ (Rourke and Koizumi 1982: 212-216) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการของนักเรียน" (What Does Johnny Know About Nutrition?) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ทางโภชนาการของนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงชั้น ป.6 จำนวน 4,600 คน จาก 30 โรงเรียนในชนบทและในเมืองของรัฐอินเดียนา โดยใช้ข้อทดสอบทางโภชนาการมาสอบเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ และเปรียบเทียบคะแนนในแต่ละระดับชั้น พบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างนักเรียนที่อยู่ในชนบทกับนักเรียนในเมือง โดยนักเรียนในชนบทมีความรู้ทางโภชนาการมากกว่านักเรียนในเมือง ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่นักเรียนในชนบทต้องช่วยเหลือครอบครัวโดยการช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้าน ปรุงอาหารด้วยตนเองมาตั้งแต่เล็ก ๆ จึงทำให้เกิดความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติในชีวิตจริง ส่วนนักเรียนในเขตเมืองมีลักษณะและสภาพครอบครัวไม่ต้องตื่นนอนมากนัก เนื่องจากเป็นครอบครัวเล็ก ๆ มีฐานะเศรษฐกิจดีกว่า จึงไม่ต้องช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้าน นักเรียนเหล่านี้จึงขาดทักษะและมีความรู้ที่น้อยกว่านักเรียนในชนบท แต่โดยส่วนรวมแล้วเด็กส่วนใหญ่มีความรู้ทางโภชนาการอยู่ในระดับปานกลาง

บร็อกแมน (Borgman 1983: 1982-A) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การบริหารงานโปรแกรมอาหารกลางวันในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่" (Administration

of School Lunch Programs for Small, Medium and Large Schools) มี วัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาคุณสมบัติของบุคลากรในโครงการอาหารกลางวันและเพื่อพัฒนารูปแบบ การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากโครงการ อาหารกลางวันได้กลายเป็นกิจการใหญ่ ซึ่งมีขบวนการยุ่งยาก และมีนโยบายในการจัดที่แตกต่าง กัน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนมักจะทำให้ความสำคัญและคำนึงถึงโปรแกรมการจัดอาหารกลางวันมากกว่า การจัดเตรียมอาหารที่มีคุณภาพสำหรับเด็กและ โดยสรุปถ้าไม่พิจารณาถึงขนาดของโรงเรียน แล้วโปรแกรมการจัดอาหารกลางวันของแต่ละโรงเรียนมีความจำเป็นเหมือนกัน โภชนากรจะเป็น ผู้รับผิดชอบโครงการและ เสนอรายงานต่ออาจารย์ใหญ่ ขบวนการในการจัดอาหารกลางวันจะรวม ไปถึงการจัดรายการอาหาร การจัดเตรียมอาหาร การจำหน่าย อุปกรณ์เครื่องใช้ สถานที่ งบประมาณ คณะกรรมการที่คอยตรวจตรา และให้คำแนะนำ ตลอดจนลูกจ้างที่จะให้บริการ นอกจากนี้ยังมีข้อ เสนอแนะเพิ่มเติมอีกว่าโรงเรียนควรจ้างโภชนากร ประจำโรงเรียนในการจัด โปรแกรมอาหารกลางวันของโรงเรียน และควรส่งเสริมความรู้ทางโภชนาการในระดับผู้บริหาร ด้วย

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศพอสรุปได้ว่า ในประเทศนั้นการจัดโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนส่วนใหญ่ต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย เช่น นักเรียนยากจนไม่มี เงินซื้ออาหารของโรงเรียน ขาดโรงอาหารและโรงครัว ขาดอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทำครัว ขาดแคลนน้ำ อาหารสด-แห้งราคาแพง ผลผลิตทางการเกษตรมีไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรทำให้ เป็นการเพิ่มภาระแก่ครูที่สอน ขาดความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากตัวผู้บริหารเอง ซึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่เห็นความสำคัญในการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเท่าที่ควร จนเป็นผลทำให้โรงเรียนหลายแห่งไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้ เนื่องจากประสบกับภาวะขาดทุน และจากผลการวิจัยยังพบอีกว่าผู้บริหารโรงเรียนจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับการจัดโครงการ เพราะถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอน ทำให้โครงการอาหารกลางวันไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารที่ได้รับการอบรมและไม่ได้รับการอบรมมักจะมีความคิดเห็นและทัศนคติต่อการจัดโครงการต่างกัน อันเป็นผลให้การปฏิบัติต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันแตกต่างกันด้วย ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการจัดดำเนินโครงการเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากผู้บริหารมีความรู้และความคิดเห็นที่ถูกต้องต่อการจัดโครงการแล้ว ก็จะสามารถทำให้การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่วางไว้

สำหรับในต่างประเทศนั้นแม้จะเห็นความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมาเป็นเวลานานแล้วก็ตาม แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาถึงผลที่ได้รับจากการจัดอาหารกลางวันหรืออาหารเสริมในเด็กว่ามีผลต่อภาวะสุขภาพและการเรียนของเด็กมากน้อยเพียงใด ส่วนการศึกษาถึงสภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดโครงการอาหารกลางวันนั้นยังไม่เคยมีผู้ใดทำการศึกษามาก่อน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย